

УДК 378.091.3:78

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-67-81-91>

ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗІ ШКОЛЯРАМИ

© Кузнецова О.А.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Інформація про автора

Кузнецова Ольга Алексіївна, ORCID: 0000-0002-0147-9848, muza.ok@ukr.net; професор кафедри музично-інструментальної підготовки; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; вул. Алчевських, 29, м. Харків, 61000, Україна.

У статті подано результати авторської розробки педагогічних критеріїв і показників готовності до музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва зі школярами, а саме: мотиваційно-пізнавальний, який характеризується критерієм міри вмотивованості на реалізацію музично-просвітницьку діяльність зі школярами; рефлексивний компонент із рефлексивністю як критерієм; когнітивно-направлений, що виражається в обізнаності та інструментальній озброєності в методах і формах музично-просвітницької роботи; комунікативно-емпатійний компонент, виражений у критеріях міри розвитку емпатії, комунікативних та організаційних здатностей; творчо-діяльнісний із такими критеріями, як абнотивність, креативність та естетичні здібності.

Автором експериментально підтверджено ефективність розробленої й апробованої методичної системи підготовки майбутніх учителів музики до просвітницької роботи зі школярами. Підтверджено ефективність формувального експерименту, який проходив у три етапи: *інформаційно-організаційний*, спрямований на формування мотиваційно-пізнавального та рефлексивно-усвідомлюваного компонентів, *операційно-інтегрований*, спрямований на розвиток когнітивно-направленого та комунікативно-емпатійного компонентів, а також *творчо-репрезентативний*, спрямований на формування рефлексивно-усвідомлюваного та творчо-діяльнісного компонентів. В експериментальній групі зафіксовано статистично значуще зростання показників мотивації участі у музично-просвітницькій діяльності зі школярами, обізнаності в методах та формах музично-просвітницької роботи, невербальної креативності, рефлексивності, емпатії, організаційних та комунікативних здатностей, естетичних здібностей та абнотивності, натомість у контрольній групі рівень цих показників не змінився. Залучення студентів до системи підготовки до музично-просвітницької роботи позитивно позначилось на усіх критеріях готовності до цього виду фахової діяльності, особливо на показниках мотиваційного та організаційно-творчого критеріїв.

Ключові слова: майбутні вчителі музичного мистецтва, методична підготовка до просвітницької роботи зі школярами, готовність до просвітницької роботи у школі, емпатія, абнотивність, креативність, організаторські здібності, педагогічна рефлексивність.

О.А. Кузнецова. «Программа развития готовности к реализации просветительской работы будущих учителей музыкального искусства со школьниками».

В статье представлены результаты авторской разработки педагогических критериев и показателей готовности к музыкально-просветительской деятельности будущих учителей музыкального искусства со школьниками, а именно: мотивационно-познавательный, который характеризуется критерием степени мотивированности на реализацию музыкально-просветительскую деятельность со школьниками; рефлексивный компонент с рефлексивностью как критерием; когнитивно-направленный, что выражается в осведомленности и инструментальной вооруженности в методах и формах музыкально-просветительской работы; коммуникативно-эмпатийный компонент, выраженный в условиях степени развития эмпатии, коммуникативных и организационных способностей; творческо-деятельностный с таким критериями, как абнотивность, креативность и эстетические способности.

Автором экспериментально подтверждена эффективность разработанной и апробированной методической системы подготовки будущих учителей музыки к просветительской работе со школьниками. Подтверждена эффективность формирующего эксперимента, который проходил в три этапа: *информационно-организационный*, направленный на формирование мотивационно-

познавального і рефлексивно-осознаваного компонентів, операційно-інтегрований, направлений на розвиток когнітивно-направленого і комунікативно-емпатійного компонентів, а також творчески репрезентативний, направлений на формування рефлексивно-осознаваного і творчески діяльного компонентів. В експериментальній групі зафіксовано статистично значимий ріст показників мотивації участя в музичально-просвітницькій діяльності со школьниками, осведомленности в методах і формах музичально-просвітницької роботи, невербальної креативности, рефлексивности, емпатии, організаційних і комунікативних способностей, естетических способностей і абнотивности, а в контрольній групі рівень цих показників не змінився. Привлечение студентів к системі підготовки к музичально-просвітницькій роботі положительно отразилось на любых условиях готовности к этому виду профессиональной деятельности, особенно на показателях мотивационного и организационно-творческого критериев.

Ключевые слова: будущие учителя музыкального искусства, методическая подготовка к просветительской работе со школьниками, готовность к просветительской работе в школе, эмпатия, абнотивность, креативность, организаторские способности, педагогическая рефлексивность.

О. Kuznetsova. "The program for the development of readiness for the implementation of educational work of future teachers of musical art with schoolchildren".

The article presents the results of the author's development of pedagogical criteria and indicators of readiness for musical and educational activities of future teachers of musical art with students, namely: motivational and cognitive, which is characterized by the criterion of the degree of motivation for the implementation of musical and educational activities with students; reflective component with reflectivity as a criterion; cognitively oriented, which is expressed in awareness and instrumental armament in the methods and forms of musical educational work; communicative-empathic component, expressed in terms of the degree of development of empathy, communicative and organizational abilities; creative and active with such criteria as abnотivity, creativity and aesthetic abilities.

The author experimentally confirmed the effectiveness of the developed and tested methodological system for preparing future music teachers for educational work with schoolchildren. The effectiveness of the formative experiment was confirmed, which took place in three stages: information-organizational, aimed at the formation of motivational-cognitive and reflective-conscious components, operationally integrated, aimed at the development of cognitive-oriented and communicative-empathic components, as well as creatively representative, aimed at the formation of reflective-conscious and creatively active components. The experimental group recorded a statistically significant increase in the indicators of motivation to participate in music education with schoolchildren, awareness of the methods and forms of music education, non-verbal creativity, reflectivity, empathy, organizational and communication skills, aesthetic abilities and abnотivity, and in the control group the level of these indicators have not changed. Attracting students to the system of preparation for musical and educational work had a positive effect on any conditions of readiness for this type of professional activity, especially on the indicators of motivational and organizational-creative criteria.

Keywords: future teachers of musical art, methodological preparation for educational work with schoolchildren, readiness for educational work at school, empathy, abstinence, creativity, organizational abilities, pedagogical reflexivity.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Реалізація сучасних освітніх завдань у сфері оновлення національної традиційної системи музично-педагогічної освіти полягає у формуванні різнобічно розвиненої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, його професійно-методичної підготовки, яка забезпечуватиме модернізацію різних ланок загальноосвітньої, мистецької освіти і сприятиме розвитку сталого інтересу школярів до мистецької діяльності. Здатність музичного мистецтва впливати на естетичний розвиток учнів пояснюється могутністю її емоційного

впливу на особистість. Завдяки ефективному використанню комплексу виразних музичних засобів музичне мистецтво викликає певні емоційні життєві асоціації в учнів, особистісні переживання, розвиває емпатійний відгук. Тому на сучасному етапі розвитку мистецької освіти однією з важливих сфер діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва є музично-просвітницька робота з учнями. Саме тому виявляється актуальною проблема модернізації та концептуального обґрунтування методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до реалізації просвітництва зі школярами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий аспект методичної підготовки висококваліфікованих фахівців для мистецьких закладів шкільної та позашкільної освіти представлено в роботах Ю. Алієва, О. Апраксіної, Л. Базильчука, В. Баннікова, Л. Безбородової, А. Болгарського, Б. Бриліна, Т. Жигінас, Т. Євсєєвої, О. Єременко, Д. Кабалецького, Н. Кічук, І. Кобозевої, А. Козир, Л. Кожевнікової, Л. Кондрацької, С. Коновець, С. Ломова, Л. Масол, О. Мельник, Т. Надолінської, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, І. Полякової, А. Растригіної, О. Рудницької, Л. Савенкової, Т. Танько, В. Шишкіної, О. Щолокової та ін.

Мета дослідження – перевірка ефективності програми методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до реалізації просвітницької роботи зі школярами.

Предмет дослідження – програма методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до реалізації просвітницької роботи зі школярами.

Виклад основного матеріалу.

Готовність майбутнього вчителя музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності доцільно трактувати як інтегральну фахову якість особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, що містить комплекси мотиваційно-особистісних установок на музично-просвітницьку діяльність, наявність психолого-педагогічних, музикознавчих, методичних, виконавських знань, умінь і навичок, а також наявний досвід музично-комунікативної роботи [4]. Змістовно структура методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва представлена п'ятьма компонентами: мотиваційно-пізнавальним, когнітивно-направленим, комунікативно-емпатійним, рефлексивно-усвідомленим та творчо-діяльним, зміст та критерії оцінки яких проаналізовані нижче.

Критерієм *мотиваційно-пізнавального* компоненту визначено ступінь умотивованості майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності зі школярами. Для діагностики вмотивованості на здійснення просвітницької роботи зі школярами був використаний авторський опитувальник «Мотивація просвітницької роботи у школі учителя музичного мистецтва» [3].

Когнітивно-направлений компонент готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації музично-

просвітницької діяльності з учнями включає, перш за все, музично-педагогічну грамотність, теоретико-методологічні знання базових термінів музичної педагогіки, знання концепцій і підходів музично-естетичного виховання учнівської молоді, знання форм і методів позашкільної діяльності зі школярами. Компетентність учителя музичного мистецтва є актуальною здатністю підготовленого фахівця продуктивно виконувати професійні завдання, реалізувати фахові обов'язки, що є сукупністю наявних елементів досвіду, застосовувати набуті раніше знання, уміння і навички при реалізації окремих функцій, пов'язаних із циклом виконання професійної діяльності. Для діагностики показників за цим компонентом був використаний тест на виявлення рівня музикознавчої компетентності [4].

Критерієм *комунікативно-емпатійного* компонента є ступінь здатності студентів до організації творчої взаємодії з учнями, міра здатності до співпереживання та *емпатії*, яка позитивно позначається на ефективності взаємодії зі школярами у процесі підготовки та проведення музично-просвітницьких заходів, а також ступінь розвитку їх *комунікативних та організаційних здатностей*, що позитивно позначаються на вмінні організувати творчий колектив та створювати умови для продуктивної взаємодії та спілкування зі школярами. Для діагностики показників за цим компонентом методика діагностики емпатії В.В. Бойка [4], методика діагностики комунікативних та організаторських нахилів КОС-2 [1].

Критерієм *рефлексивно-усвідомленого компоненту* методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва визначено міру рефлексивного усвідомлення студентами художньо-музичних творів у виконавській діяльності. Цей критерій оцінюється мірою розвитку *рефлексивності* особистості майбутнього учителя музичного мистецтва. Методика діагностики рефлексивності А.В. Карпова [2] була використана для діагностики показників за цим компонентом.

Критерієм *творчо-діяльним* компоненту методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва визначено міру сформованості їх *естетичних здібностей*, виражених у здатностях до синестезії, чуття форми та сприйняття емоційної виразності художнього твору, рівень *абнотивності* як особистісної властивості учителя, що обумовлює його спроможність виокремити талановитих творчо обдарованих учнів та забезпечити

ефективну творчу взаємодію з учнівським колективом, а також міру розвитку *креативності* студента, яка забезпечує когнітивну готовність до здійснення музично-просвітницької діяльності, що передбачає творчий підхід до організації заходів музичного просвітництва, варіабельність змісту просвітницької роботи, оригінальність та швидкість педагогічних рішень, гнучкість у виборі форм і методів роботи зі школярами, опір замиканню у процесі оновлення репертуару

заходів просвітництва. психодіагностика креативності за невербальним субтестом Е. Торенса, методика діагностики естетичних здібностей О. Торшилової [6], методика діагностики абнотивності М.М. Кашапова [3].

Компоненти, критерії та показники готовності студентів до музично-просвітницької роботи зі школярами діяльності у процесі інструментально-виконавської підготовки зображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Компоненти, критерії та показники методичної підготовки до просвітницької роботи зі школярами майбутнього учителя музичного мистецтва

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-пізнавальний	Міра вмотивованості на музично-просвітницьку роботу	- прояв пізнавального інтересу студентів до музично-просвітницької роботи у школі; - спрямованість на оволодіння поглиблення знань та вмінь, які забезпечують успішність музично-просвітницької діяльності зі школярами.
Когнітивно-направлений	Міра обізнаності та інструментальної озброєності у методах і формах музичної просвіти	- обізнаність про умови, методи, форми, засоби та прийоми музично-просвітницької роботи зі школярами; - оволодіння засобами та методами просвітницької роботи учителя музики у школі.
Комунікативно-емпатійний	Ступінь сформованості і характер емпатії, рівень розвитку комунікативних та організаторських здатностей	- прояв емпатії та комунікативних здатностей у творчій взаємодії з учнями; - сформованість організаторських здібностей як сукупності здатності до самостійної організації діяльності учнівського колективу; - уміння планувати, моделювати, прогнозувати результати сумісної зі школярами творчої музично-просвітницької роботи.
Рефлексивно-усвідомлений	Ступінь сформованості і характер рефлексивності	- оволодіння навичками саморегуляції власних станів у процесі підготовки студентів до музично-просвітницької роботи; - готовність фахівця до емоційно-почуттєвого осмислення творів музичного мистецтва; - формування рефлексивності як якості, що забезпечує саморегуляцію та усвідомлення процесу і результату просвітницької роботи зі школярами.
Творчо-діяльнісний	Міра сформованості абнотивності, креативності та естетичних здібностей	- уміння створювати творчу атмосферу сумісної діяльності зі школярами; - уміння адекватно оцінювати та розуміти креативного учня, надавати йому необхідну психолого-педагогічну підтримку в процесі актуалізації та реалізації його творчого потенціалу; - уміння швидко та адекватно створювати нові, оригінальні творчі продукти, пов'язані з організацією музично-просвітницьких заходів; - прояв естетичних здібностей як здатності до чуття форми, синестезії та емоційності в оцінці творів мистецтва.

Для перевірки ефективності процесу методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності було проведено педагогічний експеримент, що постає провідним методом дослідження для отримання найбільш вірогідних фактів. Метою педагогічного експерименту стала перевірка ефективності функціонування розробленої авторської методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності.

Враховуючи те, що специфікою здійснення музично-просвітницької діяльності є спрямованість як вчителів музичного мистецтва, так і учнів на самореалізацію та саморозвиток, дослідна робота передбачала залучення студентів до позааудиторної роботи. Це відбувалось як через участь студентів у конкурсах, фестивалях, олімпіадах, майстер-класах, так і участь у концертно-просвітницьких заходах. Ці заходи сприяли виробленню емоційної стійкості, розвитку артистизму та показників музичної обдарованості студентів. Метою організації такої навчальної роботи поставало формування у студентів мотивації досягнення успіху, набуття музично-просвітницьких умінь. У процесі творчого самовиявлення студенти розвивали організаторські та комунікативні якості, що є важливими для якісного здійснення музично-просвітницької діяльності.

Дослідно-експериментальна робота з формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності представлена розгорнутим у часі процесом, який ми умовно розподілили на три етапи. Відповідно до структури методичної підготовленості ми розробили й планування формувального експерименту. У зв'язку з цим, перший етап формувального експерименту направлено на формування мотиваційно-пізнавального та когнітивно-направленого структурних компонентів методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями. Другий етап експерименту було направлено на формування комунікативно-емпатійного компоненту, а третій етап відповідно – на формування рефлексивно-усвідомленого та творчо-діяльнісного компонентів методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва.

Визначимо етапи формування методичної підготовленості майбутніх

учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності:

- інформаційно-організаційний етап;
- операційно-інтегрований етап;
- творчо-репрезентаційний етап.

Упродовж цих етапів ми використовували такі форми навчання, які сприяють підвищенню інтересу студентів до музично-просвітницької діяльності, а саме: міні-концерт, слайд-монолог, скрапбукінг, інформаційний меседж, концерт-бесіда, концерт-дискусія, концерт-співтворчість, концерт-мікст, концерт-зустріч, студентські конференції з питань музично-просвітницької діяльності вчителів музичного мистецтва.

Під час формувального експерименту здійснено уточнення концептуальних положень та апробовано модель методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями.

Важливим під час формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності поставало забезпечення студентів психолого-педагогічною підтримкою з боку викладачів. Це включало створення ситуацій заохочення майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої самореалізації в навчальному процесі, розкріпачення їх творчої енергії. Створення викладачем позитивного психологічного настрою дозволяло студентам виконувати навчальні дії в режимі комфортності, сприяло ствердженню впевненості щодо самовираження в творчій музично-просвітницькій діяльності.

Одним із напрямків формувального експерименту нашого експериментального дослідження є виховання музично-аналітичного мислення, оскільки майбутній учитель музичного мистецтва, організовуючи музично-просвітницькі заходи в подальшій фаховій діяльності, повинен уміти застосовувати вже знайомі йому твори мистецтва, вибудовувати послідовність їх представлення учням, аналізувати доцільність включення інших, невідомих учням творів мистецтва з урахуванням мети й завдань певного заходу, вікових особливостей учнів, які можуть бути як глядачами, так і виконавцями.

На першому етапі, *інформаційно-організаційному*, формується мотиваційно-пізнавальний та когнітивно-направлений компоненти, що передбачають підвищення мотивації студентів до музично-просвітницької діяльності зі школярами

завдяки набуттю необхідних знань щодо організації позаурочної навчальної діяльності учнів, усвідомлення значення музично-просвітницької діяльності для гармонії розвитку учнів загальноосвітньої школи, набуття ними вмінь виявляти творчу активність й ініціативність під час навчальної роботи з конкретними даними. Цей етап проводився з метою організації творчо-рефлексивного простору для студентів, що є джерелом інформації про широкі можливості застосування набутих знань і вмінь у музично-просвітницькій діяльності. Реалізація формування мотиваційно-пізнавального компоненту готовності до музично-просвітницької роботи зі школярами передбачала впровадження у систему музичної освіти ведення «Особистого методично-просвітницького посібника студента», а одним із провідних методів формування когнітивно-направленого компоненту була реалізація студентами просвітницького узагальнення в заходах з особистим виконанням музичних творів, участь у мистецьких заходах [4].

У цьому просторі відбувається трансляція студентом знань про особливості організації позаурочної діяльності учнів загальноосвітньої школи, про способи залучення учнів до творчого саморозвитку під час позаурочної діяльності під керівництвом учителя музичного мистецтва. Створюються умови для самовизначення студентів у музично-просвітницькій діяльності, стимулюється їх прагнення спробувати себе і як організатора музично-просвітницької діяльності, і як музичного виконавця.

На цьому етапі студенти знайомились із можливими варіантами організації музично-просвітницького заходу, ними осмислювались цілі гуманістичного виховання учнів загальноосвітньої школи, опановувались способи створення культурно-творчої атмосфери для сприйняття учнями даних, та способи залучення учнів до активної творчої взаємодії під час позаурочної діяльності. Процес організації позаурочного музично-просвітницького заходу з учнями загальноосвітньої школи передбачає осмислення студентами певної сукупності послідовних музично-педагогічних дій. Необхідним на цьому етапі поставало ознайомлення студентів із різними видами музично-просвітницької діяльності вчителя музичного мистецтва, що супроводжувалось стимулюванням і розвитком позитивного ставлення студентів до цієї діяльності.

Наприкінці організаційного етапу уточнювався склад і диференціація рівневих груп студентів.

На другому етапі, *операційно-інтегрованою*, способи педагогічного впливу спрямовуються на розвиток умінь студентів використовувати художні знання під час самостійної навчальної діяльності, здатності майбутніх учителів музичного мистецтва до створення емоційно-пізнавального стану в процесі планування творчої взаємодії зі школярами. На цьому етапі студентам надається можливість удосконалити рівень оволодіння вміннями: оцінювати знаннево-практичні надбання учнів; набувати вміння залучати учнів до художнього полісуб'єктного спілкування з інтерпретатором і музичним твором; виробляти здатність реагувати на зміни в емоційно-пізнавальному стані учнів під час творчої взаємодії.

Протягом цього етапу формувался комунікативно-емпатійний компонент, що передбачає здатність майбутніх учителів музичного мистецтва до створення емоційно-пізнавального стану в процесі творчої взаємодії зі школярами. Передбачалося сформувати у студентів психологічну установку на художнє полісуб'єктне спілкування з іншими учасниками експерименту, виявлення емпатії й артистизму в навчальній роботі над завданням. Крім того передбачалось залучити студентів до оволодіння вмінням урізноманітнити засоби художнього впливу на учнів з використанням літературних текстів, елементів театралізації, інструментарію навчальної гри, можливостей комп'ютера та міжнародної мережі Інтернет. У процесі формування комунікативно-емпатійного компоненту готовності майбутніх педагогів-музикантів до просвітницької роботи зі школярами була застосована трансформаційна гра «Креативність», а з метою оволодіння комунікативними засобами підготовки до музично-просвітницького заходу студентами було запропоновано підготувати художньо-просвітницькі анотації [4]. Виходячи із завдань формувального експерименту нами були розроблені спеціальні методи навчальної роботи зі студентами для забезпечення послідовного формування компонентів структури методичної підготовленості майбутніх фахівців. Формувальний експеримент включав результати розробленого авторських спецкурсів: «Практикум музично-просвітницької діяльності учителя музичного мистецтва» та «Методика концертно-просвітницької діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва» «Електорклавішні інструменти».

На третьому, *творчо-репрезентаційному*, етапі робота викладача спрямована на формування рефлексивно-усвідомленого та творчо-діяльнісного компонентів. Цей етап спрямовується на розвиток мистецької рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва, як здатності до індивідуально-неповторного особистісного самовираження в музично-творчій діяльності, і тому метою проведення творчорепрезентативного етапу було створення педагогічних умов для усвідомлення студентами потреби в самовиявленні під час опрацювання навчальних творчих завдань. Провідним методом формування рефлексивно-усвідомлюваного компоненту є впровадження методу лекторсько-просвітницької інтерпретації творів мистецтва в позашкільній роботі, а ключовими методами формування творчо-діяльнісного компонента були написання студентами художньо-образної партитури на всі музичні твори, що виконуються, а також індивідуальний просвітницький підбір репертуару до занять із музичного інструменту [4].

Враховуючи те, що методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-творчої діяльності передбачає їх залучення до творчої навчальної роботи над музичними творами з використанням художніх можливостей творів інших мистецтв, організація навчальної роботи студентів передбачала стимулювання їх естетичних переживань у процесі усвідомленого сприймання художньо-музичних образів. З метою активізації студентів у процесі творчої навчальної роботи з даними ми створювали проблемні ситуації, з якими стикається вчитель музичного мистецтва організовуючи музично-просвітницький захід з учнями загальноосвітньої школи.

Для перевірки ефективності дослідження методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької роботи з учнями нами проведені контрольні зрізи серед студентів експериментальних (ЕГ) та контрольних (КГ) груп. Контрольний етап дослідно-експериментальної роботи був спрямований на виявлення ефективності впровадження авторської поетапної методики формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності зі школярами. Метою проведення цього етапу було виявлення майбутніми вчителями музичного мистецтва рівнів набутих методичних знань, сформованої здатності до усвідомленого сприйняття художньо-музичних образів, умінь планування процесу організації музично-просвітницького заходу з урахуванням вікових особливостей школярів, умінь творчої навчальної роботи з даними з виявленням творчої активності та ініціативності.

У дослідно-експериментальному дослідженні брали участь 210 студентів, із них 104 контрольна група, 106 — експериментальна група. До контрольної групи (КГ) ми віднесли студентів, навчання яких проводилось за традиційною методикою. Студентів, яких ми залучили до навчання за розробленою автором методикою, було занесено до експериментальної групи (ЕГ).

Для визначення динаміки показників за кожним компонентом та рівнем сформованості методичної підготовленості досліджуваних до творчої музично-просвітницької діяльності ми провели підсумкову зрізову контрольну роботу.

План дослідження був такий:

1.	Контрольна група (КГ)	$O_1 O_2$
2.	Експериментальна група (ЕГ)	$O_3 X O_4$

де X – педагогічний вплив програми, O_1 – попереднє тестування першої групи, O_2 – підсумкове тестування першої групи, O_3 – попереднє тестування другої групи, O_4 – підсумкове тестування другої групи.

Порівняння результатів дослідження O_1 - O_2 , O_3 - O_4 в експериментальній та контрольній групах дає можливість виявити ефект розвивальної програми.

Значущість відмінностей у вираженні рівня показників підготовки до реалізації

музично-просвітницької роботи в школі учасників до та після проведення програми перевірялася за допомогою параметричного критерію t -Стьюдента.

Порівняння досліджуваних характеристик у досліджуваних експериментальної та контрольної груп до початку експерименту дозволяє говорити про відсутність значущих відмінностей між ними. Результати порівняння представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Показники сформованості компонентів методичної підготовки до музично-просвітницької роботи зі школярами (констатувальний зріз)

Компонент методичної підготовки	Критерій оцінки студентів за компонентами готовності до музично-просвітницької діяльності	Групи досліджуваних, M±σ		t-критерій
		КГ	ЕГ	
Мотиваційно-пізнавальний	Вмотивованість на музично-просвітницьку діяльність	50,39±19,39	46,08±21,78	0,13
Когнітивно-направлений	Обізнаність у музично-просвітницькій роботі зі школярами	28,05±10,43	28,06±9,74	0,99
Комунікативно-емпатійний	Комунікативні і організаційні схильності	22,96±8,03	21,70±8,98	0,28
	Емпатія	38,60±19,61	40,45±17,10	0,46
Рефлексивно-усвідомлений	Рефлексивність	47,30±24,22	41,37±27,65	1,63
Творчо-діяльнісний	Абнотивність	5,71±2,55	5,37±2,53	0,98
	Невербальна креативність	39,02±18,08	36,60±19,97	0,91
	Естетичні здібності	6,99±3,70	6,87±3,78	0,24

примітка: КГ – контрольна група, ЕГ – експериментальна група.

З таблиці 3 видно, що методика формування готовності до реалізації музично-просвітницької діяльності у школі в майбутніх учителів доводить дієвість стосовно організаційно-творчого компоненту. Позитивні зрушення абнотивності у студентів

експериментальної групи (з 5,5 до 7 балів у середньому по групі) виявились статистично значущими. У контрольній групі показники цього компоненту не змінились за час, протягом якого реалізувалась програма методичної підготовки.

Таблиця 3

Показники сформованості компонентів методичної підготовки після музично-просвітницької роботи зі школярами (підсумковий зріз)

Компонент методичної підготовки	Критерій оцінки	Групи досліджуваних, M±σ		t-критерій Студента
		КГ	ЕГ	
Мотиваційно-пізнавальний	Вмотивованість на музично-просвітницьку діяльність	50,14±19,26	53,96±19,42	-2,57*
Когнітивно-направлений	Обізнаність у музично-просвітницькій роботі зі школярами	28,37±10,85	32,36±9,28	-2,87**
Рефлексивно-усвідомлений	Рефлексивність	45,59±22,92	53,15±23,06	-2,37*
Комунікативно-емпатійний	Емпатія	37,64±17,10	46,30±18,51	-3,52**
	Комунікативні і організаційні схильності	22,86±7,98	26,17±10,61	-2,53*
Творчо-діяльнісний	Абнотивність	5,63±2,32	7,16±2,24	-4,84***
	Креативність	38,87±18,14	46,22±22,29	-2,59**
	Естетичні здібності	7,11±3,39	8,71±4,44	-2,92**

примітка: КГ – контрольна група, ЕГ – експериментальна група. * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,0001.

Запропонована авторська методика формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями сприяє більш ефективному

професійному розвитку, ніж традиційна методика фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Висновки. Результати дослідно-експериментальної роботи з формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями дозволили дійти таких висновків:

— за результатами констатувального дослідження виявлено рівневі характеристики сформованості методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності, що свідчать про перевагу середнього та низького рівнів сформованості означеного феномена. Отримані результати зумовили необхідність створення методичної моделі та розробки авторської поетапної методики формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької роботи під час фахової підготовки у вищому навчальному закладі мистецької освіти;

— дослідно-експериментальна робота з формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності умовно розподілена нами на три етапи: інформаційно-організаційний етап; операційно-інтегрований етап; творчо-репрезентаційний етап. Відповідно структурі методичної підготовленості ми розробили й планування формування експерименту. Перший етап формування експерименту направлено на формування мотиваційно-пізнавального та когнітивно-направленого структурних компонентів методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями.

Другий етап нашого експерименту було направлено на формування комунікативно-емпатійного компоненту, а третій етап відповідно – на формування рефлексивно-усвідомленого та творчо-діяльнісного компонентів методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва;

— на першому етапі, інформаційно-організаційному, формується мотиваційно-пізнавальний та когнітивно-направлений компоненти, що передбачають підвищення мотивації студентів до творчої музично-просвітницької діяльності зі школярами, завдяки набуттю необхідних знань щодо організації позаурочної навчальної діяльності учнів, усвідомлення значення музично-просвітницької діяльності для гармонії розвитку учнів загальноосвітньої школи, набуття ними вмінь виявляти творчу активність й ініціативність під час навчальної роботи з конкретними даними. Цей етап

проводився з метою організації творчо-рефлексивного простору для студентів, що є джерелом інформації про широкі можливості застосування набутих знань і вмінь у музично-просвітницькій діяльності.

На другому етапі, операційно-інтегрованому, способи педагогічного впливу спрямовуються на розвиток умінь студентів використовувати художні знання під час самостійної навчальної діяльності, здатності майбутніх учителів музичного мистецтва достворення емоційно-пізнавального стану в процесі планування творчої взаємодії зі школярами. На цьому етапі студентам надається можливість удосконалити рівень оволодіння вміннями: оцінювати знаннево-практичні надбання учнів; набувати вміння залучати учнів до художнього полісуб'єктного спілкування з інтерпретатором і музичним твором; виробляти здатність реагувати на зміни в емоційно-пізнавальному стані учнів під час творчої взаємодії. Також на цьому етапі студенти оволодівали вміннями урізноманітнити засоби художнього впливу на учнів із використанням літературних текстів, елементів театралізації, інструментарію навчальної гри, можливостей комп'ютера та міжнародної мережі Інтернет. Організація полісуб'єктного спілкування між слухачами, інтерпретатором і музичним твором, регулювання реакцій на зміни в емоційно-пізнавальному стані під час творчої взаємодії здійснювались унаслідок упровадження таких методів: метод порівняльного аналізу музичних творів, метод артистичного подання даних, метод особистісної аналогії, метод «Зміни позицію», метод «Крокуй підказками», метод фрагментарного доопрацювання музичного твору, метод складання мистецького пазлу тощо. На третьому, творчо-репрезентативному, етапі робота викладача спрямована на формування рефлексивно-усвідомленого та творчо-діяльнісного компонентів. Цей етап спрямовується на розвиток мистецької рефлексії в майбутніх учителів музичного мистецтва як здатності до індивідуально-неповторного особистісного самовираження в музично-творчій діяльності, і тому метою проведення творчо-репрезентативного етапу було створення педагогічних умов для усвідомлення студентами потреби в самовиявленні під час опрацювання навчальних творчих завдань. Це передбачало впровадження методів «Оживлення дійства», «Біографічне лото для музично-просвітницького заходу», спрямування до дослідницької діяльності під

час творчої музично-просвітницької діяльності, метод комплексного опрацювання даних, метод художньо-творчих проєктів, метод підготовленої демонстрації художнього виконання музичного твору тощо;

— на всіх етапах використовували такі форми навчання, які сприяють підвищенню інтересу студентів до музично-просвітницької діяльності, а саме: міні-концерт, слайд-монолог, скрапбукінг, інформаційний меседж, концерт-бесіда, концерт-дискусія, концерт-співтворчість, концерт-мікс, концерт-зустріч, конференції з питань музично-просвітницької діяльності вчителів музичного мистецтва;

— формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності доцільно забезпечувати психолого-педагогічною підтримкою з боку викладачів. Це включало створення ситуацій заохочення майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої самореалізації в навчальному процесі, розкріпачення їх творчої енергії. Створення викладачем позитивного психологічного настрою дозволяло студентам виконувати навчальні дії в режимі комфортності, сприяло ствердженню впевненості щодо самовираження у творчій музично-просвітницькій діяльності;

— методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої діяльності з учнями передбачає їх залучення до творчої навчальної роботи над музичними творами з використанням художніх можливостей творів різних видів мистецтв.

Тому організація навчальної роботи студентів передбачала стимулювання їх

естетичних переживань у процесі усвідомленого сприймання художньо-музичних образів. Із метою активізації студентів у процесі творчої навчальної роботи з даними ми створювали проблемні ситуації, з якими стикається вчитель музичного мистецтва, організовуючи музично-просвітницький захід із учнями загальноосвітньої школи;

— у результаті проведення контрольного експерименту було встановлено кількісні та якісні зміни в рівнях сформованості методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями. У цьому процесі нами використані статистичні й математичні способи дослідницької роботи з отриманими результатами. Це уможливило визначити, що в студентів сформованої експериментальної групи, які навчались за розробленою нами авторською методикою, зафіксовано значне зростання високого й середнього рівнів сформованості методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності, ніж у студентів контрольних груп, що свідчить про ефективність і дієвість використання означеної авторської методики;

— запропонована авторська методика формування методичної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-просвітницької діяльності з учнями сприяє більш ефективному професійному розвитку, ніж традиційна методика фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

практика : монографія. – Київ : НТМТ, 2018. – 278 с.

5. Методика діагностики рівня емпатических способностей В. В. Бойко. (Тест-опросник на емпатию Бойко) / Д. Я. Райгородский // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие. – Самара : БАХРАХ-М, 2001. – С. 486-490.

6. Торшилова Е. М. Развитие эстетических способностей детей 3-7 лет (теория и диагностика) / Е. М. Торшилова, Т. В. Морозова. – М. : Деловая Книга, 2001. – 141 с.

References

1. Fetiskin, NP, Kozlov, VV & Manuylov, GM 2002, 'Diagnostika kommunikativnykh i organizatorskikh sklonnostey (KOS-2)' [Diagnostics of communicative and organizational inclinations (COA-2)], *Socio-psychological diagnosis of the development of personality and small groups*, Moskva, pp. 263-265.

Список використаних джерел

1. Фетискин Н. П. Диагностика коммуникативных и организаторских склонностей (КОС-2) / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов // Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., 2002. – С.263-265.

2. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики / А. В. Карпов // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24, № 5. – С. 45–57.

3. Кашапов М. М. Абнотивность как базовая компетентность преподавателя высшей школы [Электронный ресурс] / М. М. Кашапов. – Режим доступа : yspu.org/images/a/ac/Kashapov_M_article.doc. – Дата звернення 01.04.2020р.

4. Кузнецова О. А. Методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької роботи з учнями: Теорія і

2. Karpov, AV 2003, 'Refleksivnost kak psikhicheskoye svoystvo i metodika yeye diagnostiki' [Reflexivity as a mental property and the technique of its diagnosis], *Psikhologicheskiy zhurnal*, vol. 24, no. 5. pp. 45-57.

3. Kashapov, MM n.d., *Abnotivnost kak bazovaya kompetentnost prepodavatelya vysshey shkoly* [Abnotivity as the basic competence of a teacher of higher education], viewed 01 April 2020, <yspu.org.images / a / ac / Kashapov_M_article.doc>.

4. Kuznetsova, OA 2018, *Metodychna pidhotovka maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do prosvitnytskoi roboty z uchniamy: Teoriia i praktyka* [Methodical training of mayboot

teachers of the musical mystery to enlightenment work with students: Theory and practice], NTMT, Kyiv.

5. Raygorodsky, DYa 2001, 'Metodika diagnostiki urovnya empaticheskikh sposobnostey VV Boyko (Test-oprosnik na empatiyu Boyko)' [Methods of diagnosing the level of empathic abilities VV Boyko. (Test questionnaire for empathy Boyko)], *Prakticheskaya psikhodiagnostika. Metodiki i testy*, BAHRAKH-M, Samara, pp. 486-490.

6. Torshilova, EM & Morozova, TV 2001, *Razvitiye esteticheskikh sposobnostey detey 3-7 let (teoriya i diagnostika)* [The development of aesthetic abilities of children 3-7 years old (theory and diagnosis)], Delovaya Kniga, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2020 р.